

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Iosephi Speranzæ, Congregationis Oratorii Fanensis
Presbyteri, Scripturæ Selectæ**

Speranza, Giuseppe

Coloniæ Agrippinæ, 1659

2. Tristitia, & horror in horto.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44265

Sedul. Pasch.
Operis l. 5. c. 3.

Sed tamen, heu! quantum ille avarus fuit, ac sordidus, qui, ut quidem peregre-
gic ait Sedulius, tantum sacrilegij, triginta
cacus argenteis, parvum sumens munus ad-
misse. Quantum (subdit,) sancta simul ro-
gna terrarum, marisque divitias. Et omnem
vagus cum nebulis oram hucaretur ashe-
ream, flagitij perpetrare? Neque enim totius
mundi bona sufficerent Christi suso compara-
ri cum sanguine, qui mundi Pater est univ-
ersi, qui hunc quoque nefandum nasci concessit.

Chrysol. ser. 1. de
myst. D. Coen.

Sed malo tuo, o Juda, didicisti argen-
tum expendere (sic te alloquitur Chry-
sol.) mox incipies & corpus proprium
ponderare.

Tristitia, & horror in horto.

PUNCTVM II.

Tunc venit in villam, que dicitur
Gethsemani, ubi erat hortus: &
assumpto Petro, & duobus filiis
Zebedæi, cæpit pavere, tædere, &
contristari, & mæstus esse, & ait
illis: Tristis est anima usque ad
mortem. Matth. 26. Marc.

14. Luc. 21. Io-
han. 18.

Cant. 5.

Veniat dilectus meus in hortum suum.
Utrique, ait Bernardus, venit in lo-
cum florum, non in tempore florum, ipse
flos humanæ nature, ut naturam nostram
non florentem reflorescere faceret; & ut
ibi caperetur ad pœnam, ubi fuit primus
homo captus ad culpam.

Christus cur
in horto capi
voluit.

Primus ergo in horto labor inter ille-
crebras amœnitatis. Nimirum Adam se-
cundus aut supplicia voluptatum luit, aut
aggreditur oblectamenta pœnarum, aut
dolori facultatem præbet usque ad deli-
cias læviendi. Veniat, veniat dilectus meus
in hortum suum, & commedat fructum pœno-

rum suorum. Ad Hebraic. megadav מֶגֶדָּאָו
Et comedat fructum deliciarum suarum.

Hebr.

Et ecce jam metem illam beatissimam
pavor, tæditumque conturbant, hoc est,
tenebra sunt super faciem abyssi inferioris
illius divinisimæ portionis. Jamq; tran-
quillissimum illum pectoris diem læva
nox animi premit.

Gen. 1.

Cumq; Sol occumberet, horror magnus, &
tenebrosus invasit eum. Verum unde tibi
horror tantus, ac tenebræ tantæ, o splen-
dor, o fortitudo, o Angelorum læticia? Ex
jam jam imminente acerbissimâ passione.

Gen. 15. 22.
Christi mor-
talis tristitia
unde.

En mihi proditoris oscula: en Petri men-
dacia: en juramenta: en anathemata:
en flagra: en spina: en Crux: en pientissi-
ma Mater animo confixa Cruci: en disper-
si dilecti: en Jerosolyma evertenda. Quo-
cunque me verto, non nisi teterimæ, non
nisi dirissimæ mortis imago. Cor meum
conturbatum est, & formido mortis cecidit su-
per me. Timor, & tremor venerunt super me,
& contexerunt me tenebræ. Repleta est malis
anima mea, & vita mea Inferno appropinqua-
vit. Circumdederunt me dolores mortis. Tristis
est anima mea usque ad mortem. Tristitia un-
dique abfessus est animus meus. Ut undique
obfessus! ut undequaque circumvallatus!

Psal. 54. 56.

Psal. 87. 4.

Psal. 114.

Matth. 26.

Psal. 42.

Comp. ad

Hebr. ibid.

Comp. ad

Hebr. ibid.

Comp. ad

Hebr. ibid.

Comp. ad

Hebr. ibid.

Comp. ad

Hebr. ibid.

Comp. ad

Hebr. ibid.

Comp. ad

Hebr. ibid.

Comp. ad

Hebr. ibid.

Comp. ad

Hebr. ibid.

Comp. ad

Hebr. ibid.

Comp. ad

Hebr. ibid.

Comp. ad

Hebr. ibid.

Comp. ad

Hebr. ibid.

Comp. ad

Hebr. ibid.

Comp. ad

Hebr. ibid.

Comp. ad

Hebr. ibid.

Comp. ad

Hebr. ibid.

Comp. ad

Hebr. ibid.

Comp. ad

Hebr. ibid.

Comp. ad

Hebr. ibid.

Comp. ad

Hebr. ibid.

Comp. ad

Hebr. ibid.

assumpti, Deus, Deus meus: quare ergo tristis es anima mea, & quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei, & Deus meus, vel, Spera in Deum, quoniam futurum est, ut iterum pro salute mihi reddat in Resurrectione, gratias agam Deo meo.

Hæc sibi Christus, quemadmodum contemplari licet. Sed cur adhuc rogo, cum B. Laurentio Justiniano, tristitiam admisit tantam? Cur sic tritari, cur sic pavere voluit, cur voluit sic tædere? Quid est hoc, Domine? contristari sic, & verè pavere? Nunquid contristatur, per quem contristati recantur? Nunquid contristatur gaudium? pavet fortitudo? timet virtus? gloria tadium patitur? beatitudo denigratur? confunditur majestas? claritas obscuratur? infirmatur sanitas? & latitudo coarctatur? Armatorum neminem video: nullum cum gladiis, & fustibus venientem cerno; & times, Domine? Christianæ militiæ dux esse cognoscere: certantibus adversus aëreas potestates præses, & pavere? Dominus exercituum dixeris, & es, gladium, non pacem in terrâ venisti mittere, & præliari formidas? Si beliatorum Princeps trepidat, si certamen ille, qui præsidet, inire veretur, quid ceteri agent milites, & pugnatorum turba fervorum? Vellem utique, Domine, pavoris hujus scire causas. Vellem tædii tui nosse mysteria.

Tædere, pavere, ac tristari voluit primo, ut fidei, veræ scilicet assumptæ carnis, argumentum præberet, hoc est, ut non incedem se, aut caute sine sensu, sed verè, & non putativè, aut phantasticè hominem passibilem esse demonstraret. Sic Hilarius, & Hieronymus.

Sam quidem & ego mortalis homo, similis omnibus, & ex genere terreni illius, qui prior factus est. Et ego natus accepi communem aërè, & in similitèr factam decidi terram. & primam vocem similes omnibus emisi, plorans.

Indolentis, impassibilis, apatheticæ vox illa est: Verberaverunt me, & non dolui; traxerunt, vel concusserunt me, & non sensi.

Quam fortitudinem, aut quod meritum in Christo ponamus, si non sensit?

A Horrent plerique hoc loco, (inquit tam eruditè, quam eleganter Ambrosius,) qui tristitiam Salvatoris ad argumentum inolite potius à principio, quàm suscepta ad tempus infirmitatis inclinant. Ego autem (subdit) non solum excusandum non puto, sed nunquam magis pietat em ejus, majestatemque domivor. Minus enim contulerat mihi, nisi meum suscepisset affectum. Ergo pro me doluit, qui pro se nihil habuit, quod doleret, & sequestrata delectatione Divinitatis æterna (singulos ex pende terminos, tadium mea infirmitatis afficitur: susceptum enim tristitiam meam, ut mihi suam letitiam largiretur, & vestigiis nostris descendit usque ad mortis arumnam, ut nos suis vestigiis revocaret ad vitam. Concludit: Confidenter ergo tristitiam nomino, quia Crucem prædico, nec enim speciem Incarnationis suscepit, sed veritatem. Debit ergo & dolorem suscipere, ut vinceret tristitiam, non excluderet, nec enim habent fortitudinis laudem, qui stuporem magis vulnere tulerint, quàm dolorem. Verè, & sententiosè.

B Sensit ergo, sensit Salvator, adeoque sensit, ut ceperit tædere, pavere, ac molius esse, sive Græcè, anxio esse animo, vehementer angere, aut cruciari.

Pathon nimirum in Christo pomimus, seu potius *πρόνοια* *θεοῦ*, à ratione quavis omnino despotice imperatam, tum accedere, tum recedere, animumque de sua quiete nullatenus deturbantem, suam nihilominus naturali sensatione præditam: unde, ceu homo, verè sensit, verèque cepit tædere, pavere, ac molius esse, anxio esse animo, vehementer angere, & cruciari. Nec enim fortitudo lapidum (dicere poterat) fortitudo mea, nec caro anea est, licet fortitudo ejus, & virtus, ejusque divina patientia erit plusquam aenea, plusquam petra durissima, & adamantina.

C Ut & ideò sola Christi virtus verè masculula, muliebrisque diceuda fuerit. Martyrum omnium fortitudo ad Christi Domini fortitudinem comparata. hancque vel miraculum illud patientis Job à longè præsentens, ad illius comparationem, masculum se dici dedignaretur. Pereat dies, in qua natus sum, & nox, in qua dictum est. Conceptus est homo, Græcè, in qua dixerunt: masculus odit.

Ambrosi. in Luc. c. 22.

Maldonat. in Matth. 26.

D. Thom. 3. p. q. 13. u. 4.

Job. 6.

Christi fortitudo sola masculula, ceterorum muliebris.

Job. 3.

Job cur dici masculus odit.

Itce

B. Laur. eod. lib. 6.

Cur pavere voluit Dominus.

Tristis, ut probaret se non caute, sed verum hominem esse. Hilar. Hier. in Catena. Sep. 73.

Job. 23. 35. Alij.

Olymp.

Ecce masculus. Ubi acutè Olympiodorus: *Detestatur, inquit, eos, qui cum marem nuncupaverunt, quod crederet, ejusmodi Dominum solum fuisse, ei que maris nomina propriè convenire.*

Isa. 63.
Sept.

Huc facit illud: *Torcular calcavi solus; aut Græcè: Torcular calcavi plenum, & de gentibus non est vir mecum. Ubi expendenda veniunt dictiones, vir, plenum, & solus; quod nimirum fœminea fuerint omnium Martyrum robor, unusque, & solus inter omnes vir Jesus fuerit, qui omnino plenum, & in multitudine fortitudinis suæ passionis torcular vel ad redundantiam calcaverit.*

B. Laur. de
triumph. Christi
agonie, c. 6.

Quare fortissimus extitit, ac ipsissima fortitudo, quâ solum Martyres ipsi fortes extiterunt. Sic de triumphali Christi agone disertè Justinianus, c. 6. quod est, de magnitudine Mediatoris ad Passionis supplicium perferendum. *Non quidem, inquit, militibus tuis inferiorem te iuicio. Illos agnosco viciisse regna, imperia curvasse, tolerasse supplicia, extinxisse ignem, seras domasse, & mortem ipsam nullatenus formidasse. O inauditum à seculis prodigium! ô gloriosum religionis Christianæ trophæum! collatas divitias spernere, homines fugere, voluptates calcare, provocare tortores, & illatis convitiis suaviter gaudere! Audivimus, norimus, confitemur. Abste, Domine Iesu, per fideles tuos hæc universa sunt facta, non tamen illos te robustiores dicimus. Divinam in Sanctis tuis commendamus gratiam, in te humanam prædicamus naturam. In Martyribus miraculum, in te vero fuisse dicimus documentum. In illis donum, in te autem miserationis sacramentum attollimus. Erexit planè celestis virtus supra natura limites fidei confessores, in illisque benedictio divina refulsit: ipse autem Mediator relictus sibi, pavere voluit, & eadere.*

1. Cor. 1. 25.

Agnosce igitur, ô homo, Salvatoris dignationem: se curvavit ad te, ut te elevaret ad se: humiliavit se propter te, ut te exaltaret in se: depressit se, ut in perpetuum beatificaret te. Cave, ne ingratus de munere scandalizeris pro infirmitate. Apostolum audi: *Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus.* Cum esset impassi-

bilis Deus, homo factus, infirmatus est propter te. Potius miserationem mirare, quam pœnam: magis charitatem, quam formidinem lauda. Non eris ingratus, si benevolentiam R demptoris agnosces. Mœstitiâ itaque illius confitere, pavorem dilige, tædium venerare. De tuo hoc habuit, non de suo. Pro peccato tuo doluit: flevit, quod non commisit: exhorruit, quod non fecit: non enim fecit mortem, nec morientium perditione lætatur. Ex his mœoris ejus intellige causam, & gratias age: te agnosce in illo, pro illo lacrymare, qui doluit propter te. Doluit, inquam, & supra modum doluit, aded ut morti fieret proximus; sic enim ait: *Tristis est anima mea usque ad mortem.*

Et ad hujus tristitiæ ampliorem declarationem notandum, animam duplici modo considerari: altero, quo ad vitam hanc animalem refertur, atque aded ad omnem exteriorem, ut ita dicam, eam animæ partem, quâ corpus vivit, movetur, sentit, affectibus excitatur, & dicitur Hebraicè *וְהַנְּפֶשׁ*: altero, quâ ratione anima magis prædita est virtutibus spiritualibus, sapientiâ, fide, prudentiâ, voluntate, arbitrio, & *nesamah* dicitur, aut potius *רוּחַ*, Græcè *πνεῦμα*, Latine *spiritus*. Illa ad infirmitatem, hæc ad virtutem refertur. Christus porro eâ parte, quâ virtus consistit, ultra omnem humanam aleam fortissimus fuit, utpote omnium hominum perfectissimus, omnibusque etiam aliis simul junctis ultra omnem comparationem præstantior: alteram nihilominus animæ portionem, verique hominis sensum ut exprimeret, cepit tædere, pavere, & mœstus esse, additque: *Tristis est anima mea usque ad mortem.*

Secundò ex Epiphaniò, & Theophylacto, tristari, tædere, & pavere voluit, ut sic ipsa Divinitas piâ fraude (dicere liceat,) militarique stratagemate uteretur, quò scilicet expresso vero per humanitatem pavore, quasi quadam simulatâ fugâ, atque recessu, ut impentem propterea audacius hostem insequeretur, ac vinceret. Sic sic mysticus Josue olim per fugam cepit Hai. O verè Josue, ut callide, rectius dicam,

Anima duplex
consideratis.Epiph. in An-
corato. Theop.
in 26. Matth.
Tristari etiam
dicit, ut de-
monem falleret

Ios. 8.

ficam, ut sapienter per pavorem, quasi per fugam, civitatem Hai, ejusque Principem debellasti! Er quid Hai apud Hugonem Carensem nisi Chaos? & quis ejus Princeps, nisi ille, de quo Salvator: Nunc potestas est tenebrarum, nunc Princeps hujus mundi ejicitur foras?

Hug. Carv. ib.

Joan. 14.

Jud. 10.

Hebr.

Isa. 14.

Gen. 3.

Sic & filii Israel fugam arte simulantem inierunt consilium, ut abstraherent eos (viros scilicet Gabaa, quod est collis, sive elevatio iniquitatis) de civitate. O vera Sapientia, qua ex ore Altissimi prodisti, ut recte collem illum de lateribus Aquilonis, elevationemque iniquitatis, fugam arte simulans, in hoc orto (heu quam inamœno!) ab hortis illis felicissimis extraxisti? Sic, sic mirum ars deluditur arte.

D. Athan. de Passio. & Cruc. Dom.

Dominus igitur (pulchrè sic Athanasius de Passione, & Cruce Domini) ridens illius vafritiam, in oculo habuit suam Divinitatem, ne ille per formidinem, vitato congressu, illasus abiret, sed contra despiciam quasi cum homine manus consorturus ad pugnam veniret, & ab hominibus inciperet supplantari. Non aliter, quam si quis animadversa in compare, atque æmulo suo formidine secum decertandi, imbecillum se fingat, quò illum pelliciat ad pugnam, & ille, dum pro verâ habet illam simulatam imbecillitatem, aucter in certamen prodeat, mox domandus illius generosi Athletæ viribus. Ita quoque Dominus sub specie humanæ infirmitatis provocans adversarium, hominem, quem induerat, suis viribus adversus inimicum corroboravit, atque ideò sub tempus mortis anxius esse, & mœrere cœpit, & obsecrabat calicem transire. Clamabat, spiritum quidem promptum esse, caracem autem infirmam, ut adversarius nosster cum eo, quasi cum homine congressurus, vires ejus divinas experiretur, atque ita inductus, ludificatusque adortus est Dominum.

Idem Athag. Christus pavens velut simulatam fugam, ut fugientem revocaret diabolum.

Hac pariter arte ex eodem Athanasio usus est Salvator in Cruce, ubi clamavit: Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? Cum enim Damonem fugam adorantem conspiceret (verba sunt Athanasii) metuens, ne fugâ elaberetur, voces humanas emisit, & Spezzana Scriptura selecta.

A voces imbecillitatis simulavit, dicens: Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? Et hoc fecit, ne diabolus ab eo, quem ut hominem antea contempserat, nunc autem ut Deum exhorrescebat, fugâ se subduceret. Istis verbis inducitur ille, sub manus venit, Dominumque adortus contractus est.

Tertio ex D. Thomâ, dolere, tristani. D. Thom. 3. p. que voluit Salvator, ut meritum dolori, q. 46. a. 6. ad 6 tristitiæque nostræ conferret. Christus, Adhuc doluit inquit Thomas, non solum doluit pro amissione vite temporalis, sed etiam pro peccatis omnium aliorum. Qui dolor (subdit) excessit meritum ad omnem dolorem cujuscunque contritus, tum ferret. quia ex majore sapientiâ, & charitate processit (ex quibus dolor contritionis augetur) tum etiam quia pro omnibus peccatis simul doluit, secundum illud: Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit. Et infra: Voluit autem genus humanum liberare, non sola potestate, sed justitiâ. Idèò non solum attendit, quantam virtutem dolor ejus haberet ex Divinitate unita, sed etiam quantum dolor ejus sufficeret secundum humanam naturam ad tantam satisfactionem. Quasi diceret? Non fuit Christo satis nos liberare dignitate subiecti, aut personæ, nisi etiam justitiâ, & jure summo liberaret: dolendo scilicet, ac mœrendo quantum satis, immo plus satis tot hominum sceleribus, & quantum posset humanitas Verbi Dei.

O doloris ergo immensitatem! O dolo- rem, penè dixerim, infinitum! Attendite, & videte, si est dolor similis, sicut dolor meus! Magna est velut mare contritio tua. Verè, verè vir dolorum. Verè Nazareus, floridus in Horto, sed à Naazaz, quod est, Deus contractus, & Deus contritus. Vulneratus est enim propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra. Verè tristis est anima mea usque ad mortem; hoc est, juxta Hieronymum, tristitia isthæ mea lethifera est; talisque, ac tanta, quæ me solia, si sinatur, enecare possit: parum enim distat à morte animæ hæc mea infirma pars; adeò mœstitudine, ac tristitiâ laboro.

Ita planè necesse erat, ut Christi dolor tantus esset, ut dolorem, quem nos tot, tantisque excessibus nostris parem habere non possumus, de illius tam immenso dolore.

D. Thom. 3. p. q. 46. a. 6. ad 6 Christus, Adhuc doluit pro amissione vite temporalis, sed etiam pro peccatis omnium aliorum. Qui dolor (subdit) excessit meritum ad omnem dolorem cujuscunque contritus, tum ferret. Et infra: Voluit autem genus humanum liberare, non sola potestate, sed justitiâ. Idèò non solum attendit, quantam virtutem dolor ejus haberet ex Divinitate unita, sed etiam quantum dolor ejus sufficeret secundum humanam naturam ad tantam satisfactionem. Quasi diceret? Non fuit Christo satis nos liberare dignitate subiecti, aut personæ, nisi etiam justitiâ, & jure summo liberaret: dolendo scilicet, ac mœrendo quantum satis, immo plus satis tot hominum sceleribus, & quantum posset humanitas Verbi Dei.

Isa. 53. Vique non solum potestate, sed etiam justitiâ nos liberaret.

Thy. 1. & 2. Verè, verè vir dolorum. Verè Nazareus, floridus in Horto, sed à Naazaz, quod est, Deus contractus, & Deus contritus. Vulneratus est enim propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra. Verè tristis est anima mea usque ad mortem; hoc est, juxta Hieronymum, tristitia isthæ mea lethifera est; talisque, ac tanta, quæ me solia, si sinatur, enecare possit: parum enim distat à morte animæ hæc mea infirma pars; adeò mœstitudine, ac tristitiâ laboro.

Hieron. Christum solâ tristitia conficere potuisset.

Vyy dolore.

dolore suppleremus. Quis ergo in post-
 rum ad Sacramenta. eâ, quâ poterit, con-
 tritione fidecialiter non accedet? Quis
 peccator vel usque ad mortem in isto do-
 lore, arque tristitiâ usque ad mortem mi-
 nimè confidet? Annon, quæso, in hoc
 planè confidit scelestus ille latro? Sed è
 propterea latronem felicem, Benoni qui-
 dem tristissimæ hujus parientis Rachelis,
 filium doloris, sic autem effectum Beniamin,
 filium dexteræ. Ita ita ille, velur parturiens,
 clamabat: *Circumdederunt me dolores mor-
 tis, seu Chaldaicè: Circumdedit me angustia,
 sicut mulieris, qua sedet in partu. Sed in tri-
 bulatione mea invocavi Dominum, & ad
 Deum meum clamavi, & exaudivit de tem-
 plo sancto suo vocem meam, & clamor meus in
 conspectu eius introiit in aures ejus,
 Gratulor propterea tibi, Salvator, quòd
 et si pariens tristitiam habuisti, natus ta-
 men tibi est homo in mundum, immò in
 celum.*

Latro bonus ex
Benoni factus
Beniamin.

Gen. 35.

Hebr.
Psal. 37.

Sic nimirum quotidie filios salubrius
 parit Deo, quam Eva, ejusque filia in
 dolore filios suos pariant mundo.

Quarò ex D. Bernardo, tristari, tæ-
 dere, ac pavere sic voluit, ut nostram ti-
 miditatem firmaret, pusillanimitatemq;
 in morte solaretur. *Agnosco, ait Bernardus,
 in duce belli pusillanimatorum trepidationem,
 agnosco egroti vocem in Medico, agnosco infir-
 mantem gallinam cum pullis, considero chari-
 tatem, stupeo miserationem, expavescio digna-
 tionem. Misericors Dominus (subdit statim)
 non Beati Andreæ robustum sibi suscepit affe-
 ctum (cui tamen dicere poterat: Ego de tuo
 fui trepidus, tu de meo fuisti securus) quia
 non sanis opus Medicus, sed male habenti-
 bus. Et quid magnum fuisset, DOMINE
 IESU, si accedente horâ, propter quam ve-
 neras, intrepidus stares, tanquam qui potesta-
 tem habebas ponendi animam tuam, & ne-
 mo eam tollebat à te? Annon longe gloriosius
 fuit (quandoquidem totum propter nos ageba-
 tur) at non modo passio corporis, sed etiam
 cordis affectio pro nobis faceret, ut quos viri-
 cabat mortuus, tua nihilominus & trepi-
 datio robustos, & inextititatos, & tadium
 alacres, & turbatio quietos faceret, & desola-
 tio consolatos?*

Bern. ser. 1. de
3. Andr.
Tristari item
voluit, ut no-
stram in morte
tristitiam
solaretur.

D. Leo serm. 3.
de Pass.

Ira planè. Hòcque idem antea piè mè-
 ditatus D. Leo in hæc eadem verba: *Tri-
 stus est anima mea usque ad mortem. His, in-
 quit, verbis quandam formidinem profuenti-
 bus, nostra infirmitatis affectus participando
 curabat, & penalis experientia mecum sub-
 eundo pellebat. In nobis ergo Dominus no-
 stro pavore trepidabat, ut susceptionem nostræ
 infirmitatis indueret, & nostram inconstan-
 tiam, sua virtutis soliditate vestiret. Vene-
 rat enim in hunc mundum dives, & miseri-
 cors negotiator celi, & commutatione mirabi-
 li inierat commercium salutare, nostræ acci-
 piens, & sua tribuens: pro contumeliis hono-
 rem, pro doloribus salutem, pro morte dâns
 vitam; & cui ad exterminationem perse-
 quentium poterant plusquam duodecim mil-
 lia angelicarum servare legionum, malebat no-
 stram recipere formidinem, quàm suam exer-
 cere potestatem.*

Hinc igitur fortes, hinc intrepidi facti
 sunt Martyres: hinc virguncule ipsæ, ne-
 dum Viri, ad agonem fronte serenissimâ
 pdecesserunt: hinc tam pretiosæ, hinc
 tam læta torjstorum mortes: hinc ille
 exultavit, hinc alteri risit in morte.

Adæ nimirum olim soporato ossæ co-
 stæ excisa, in mulierem fortem, ac viraginem
 efficta est, & caro in locum duræ
 costæ reposita, quo signaretur constan-
 tia, & robur Christi in Ecclesie membra ab
 illo diffusum, qui carne nostrâ molliculâ,
 id est, trepidatione nostrâ est repletus.

Trepidavit ergo, ne tu trepidares, aut
 si adhuc fortè naturâ trepidat, seires tri-
 starum propterea Dominum, ut doceret,
 Martyres non debere desperare, si in horâ
 passionis subreat tristitia, quam tamen
 vincant. Sic Augustinus, & Cyprianus.
 Metus hic infirmitatis humanæ commu-
 nem: exprimebat effectum, & generalita-
 tem omnium in carne viventium hoc do-
 lore urgeti, & dissolutionem corporeâ,
 spiritualisque naturæ hac molestiâ non
 posse carere, & hanc penam universæ
 successioni Adæ impositam, ut difficul-
 tates extremi transitus timeretur. Sic &
 pari eloquentiâ Gregorius: *Appropin-
 quante morte, nostræ mentis Salvator in se-
 certamen expressit, qui vim quandam terroris*

D. Leo serm.
quos sup.

Commercia
Christi cum
hominibus.

Ex Christi pa-
vore roborati
Martyres.

Gen. 3.

August. 3.
Confess. 4.
Tristatus fuit
Christus mor-
turus, ne disti-
rarent marty-
res, si tristi-
rentur.

Cypr. ser. de
Pass. Christi.

Moribundi cur
timere.
Chrysof. in
Gen. D. Th.
ad c. 12. Ioan.
Tristitiam de-
spere experiri
voluit, ut ad-
ferendam eam
portari alios
posset.
S. Bern. Sen.
ad ser. 6. in
Parascou. 56.

Eccl. 1.
Profundum abyssi, id est animæ Christi
in doloribus abyssi, quis demensus est?
Quasi dicat, nulla rationalis, & creata
natura.

Psal. 37.
Afflictus sum, & humiliatus sum nimis,
rugiebam à gemitu cordis mei; Domine, ante
te omne desiderium meum. Tres abyssi do-
minicæ Passionis hic mysticè describun-
tur. Prima est abyssus incomprehensibilis
pœnalitatis: Afflictus sum. Secunda abyf-
sus incomprehensibilis humilitatis: Et
humiliatus sum nimis, rugiebam à gemitu
cordis mei. Tertia est abyssus incomprehen-
sibilis utilitatis: Domine, ante te omne desi-
derium meum. Ut ergo (subdit Bernardi-
nus) aliquantulum comprehendere valea-
mus incomprehensibilitatem, & abyf-
salitatem immensitatem Christi dolorum:

Dolori Christi
magnitudo ex
cognitione pec-
ccatorum.
Et tormento-
rum prioru.
Et cruciatu,
quos subire
erat Martyr,
& sciebant,

Primò consideremus plenitudinem cog-
 nitionum, quas Christus ab instanti con-
 ceptionis suæ ex unione divini Verbi ha-
 buit in mente suâ. Hæ fuerunt tres, quasi
 tres altissimi montes, super quos erecta,
 & fundata fuit Crux Christi Jesu. Prima
 cognitio fuit peccatorum omnium ho-
 minum præteritorum, præsentium, &
 futurorum. Secunda tormentorum om-
 nium, quæ passurus erat: *Sciens Iesus*
omnia, quæ ventura erant super eum. Tertia
martiriorum, suppliciorum, laborumque omnium,
quæ sustinuerunt omnes iusti à sanguine Abel iusti, usque ad
sanguinem eorum, qui in fine sæculi fu-

turi suat, quorum omnium ipse caput
 erat. Hæc omnia simul ipse plenius, cla-
 riusque, ac magis distinctè vidit, quàm
 aliqua mens humana posset intelligere a-
 liquid singulare.

Secundò consideremus magnitudi-
 nem occasionum, ex quibus mentalis
 Crux ejus formata est, quæque semper
 habuit in hoc sæculo, quoad vixit; & e-
 rant duæ, quasi duo lingua interfecantia,
 & constituenta Crucem. Prima, immen-
 sus amor ad Deum, & proximum: quia
 enim fuit unitus Verbo personali unione,
 tota capacitas naturæ ipsius, quæ ex per-
 sonali unione dilatata existit, tota amore
 repleta fuit, immò tota fuit amor in Ver-
 bo. Secunda, maximus dolor: mensura
 enim, & magnitudo dominicæ Crucis
 tanta fuit, quantus extitit dolor in men-
 te ejus, & pœna in carne: nam Christi do-
 lores fuerunt pœnales, tum quia erant
 contra naturam patientis, tum quia con-
 tra voluntatem naturalem sensualitatis.

Tertiò consideremus multitudinem
 rationum, ex quibus dolor ejus tantæ
 magnitudinis fuit, ut apud humanam, &
 angelicam intelligentiam incomprehen-
 sibilis sit. Rationes duodecim erunt, tan-
 quàm duodecim fructus ligni vitæ ex utra-
 que fluminis parte, humanitatis scilicet
 promerentis, & divinitatis meritum
 dilatantis, quos gustare debemus, sicut
 hortatur Apostolus: *Hoc enim sentite in*
vobis, &c. Qui quidem fructus, sive ra-
tiones, ut medullitus, & avidius gustari
valeant, poterunt duplicari, ut in vigin-
ti quatuor rationes confluant, quasi in
viginti quatuor diei horas, in quibus spe-
culando conversabatur, & cruciabatur
Filius Dei Iesus, juxta vaticinium Zacha-
ria: Et erit dies una, quæ nota est Domino.
Prima ergo ratio est offensæ, cujus duo
erant aspectus continè in mente Je-
su. Primus ad delectum Deum: nam
quantum dilexit æternum Patrem, ejus-
que gloriam; tantum doluit de qualibet
ejus offensâ, ac peccati ignominia. Secun-
dus ad dilectum proximum, unde quan-
tum dilexit eos, qui suum offendebant
Patrem, tantum dolebat de tali offensa-
que, ac damno offendentium.

Alex. Alex. sim
3. sent.
Apoc. 11.
Philipp. 2.
Zach. 14.

24. Dolores
mentales, seu
aspectus pœna-
les, qui fuerunt
in mente Iesu.
1. Offensa di-
lecti Dei.
2. Damni de-
lecti proximi.

Secunda ratio est ignorantie, cujus duo alii aspectus erant in mente Jesu circa humanum genus scilicet, quia videbat illud ignorare duo. Primum, quantum fuit beneficium sue humanitatis. Secundum, quantum fuit in assumendo humanam naturam amor sue immensissimae charitatis, qui scilicet eum humanari fecit. Has igitur ignorantias in humano genere semper Christus recognoscens, tantum dolorem in mente sua de illis sumpsit, quantum erat beneficium sue humanitatis, & quanta fuit in hoc magnitudo sue charitatis, cum qua & carnem assumpsit. & pro nobis in Cruce mori voluit. Et quae natura humana, vel angelica exprimere posset magnitudinem beneficium assumptionis nostrae humanitatis in hoc erga nos sua immensissimae charitatis excessu? Proinde Ambrosius ait: *Tristis erat, quia parvulos nos relinquebat, parvulos, inquit, id est, de utroque beneficio ignorantes.*

3. Ignorantia humana beneficij sui Incarnationis.
4. Ignorantia amoris sui charitatis.

9. Magnitudinis mortalium suarum poenarum.
6. Amoris sui, qui debebat mori.

Matth. 26.

Tertia ratio est recessio. Duo alii aspectus erant in mente Christi. Primus, quo intelligebat magnitudinem poenae, ex qua debebat mors ejus inferri, recessusque sanctissimae animae à corpore sequi. Secundus, quo cognoscebat, quantum seipsum diligebat, qui debebat mori. Ex hoc duplici aspectu, in mente ejus tantus generabatur dolor, quanta erat poena, ex qua moriturus erat, & quantus erat amor, quem ad se ipsum habebat. Et de hoc duplici aspectu Dominus ait: *Tristis est anima mea usque ad mortem, scilicet, quia video poenam, quam debeo sustinere, & amorem, quo me diligo, & teneor me diligere.* Et quia nullus in humanam naturam, neque totum humanum genus sufficiebat hoc intelligere, & sibi comparari, & sibi regravari, ideo vice omnium electorum sibi ipsi condoluit, sicut Deo in assumptam naturam pro humano genere patienti. Unde sicut in aliis, sic & in hoc omnium electorum suorum supplevit defectum, totum se relinquens in gratiarum actione Deo, & sibi ipsi de tanto beneficio electis collato, & in se ipso nos omnes fecit recognoscentes, in

A quo & nos reputamur plene grati debent beneficio redemptionis, & causa concifixi similitudini mortis ejus.

Quarta ratio est reversionis. Duo alii aspectus erant in mente Domini nostri Jesu Christi. Primus ad suam dulcissimam Matris amorem. Secundus ad suam amorosissimam Matris dolorem: quia enim intelligebat dulcissimam Matrem suam super omnes alias creaturas ex suo amore incurabilibus doloribus plenam, tantum in mente sua dolebat, quantum amorosissimam Matrem suam diligebat, & quanti erant dolores in corde Virginis Matris. Sed cum Beata Virgo in cognitione omnium dolorum Christi illustrata fuerit, & in charitate perfecta ad Filium fuerit sublimata, tantum de eis doluit, quantum id status maternae excellentiae requirebat, & hi materni dolores continue mentem Filii sagittabant. Proinde Jeremias Threnorum 1. in personam Domini ait: *O vos omnes, qui transitis per viam, attendite, & videte, si est dolor similis, sicut dolor meus,* scilicet hoc duplici aspectu considerato.

7. Amoris sui dulcissima Matris.
8. Eiusdem dolorum.

Thren. 1.

Quinta ratio est compassio: quia enim Christus caput erat omnium electorum, duo quoque alii aspectus erant in mente ejus. Primus ad omnes Martyrum poenas. Secundus ad aliorum salvandorum labores, & meritoria opera. Ex hoc vero duplicato aspectu, tantus in animam ejus generabatur dolor, quantae erant omnium aliorum justorum laboriosae operationes: nam omnium Martyrum dolores per compassionem ita suscepit, quod multo amplius, & dolorosius fuerant infixi cordi ejus, quam in Martyribus, qui illa supplicia sustinuerunt: necnon & omnium electorum labores, non solum in generali excepit in corde suo: sed etiam singulariter singulos multo distinctius, atque perfectius, quam illi, qui pro suo nomine illos sustinuerunt. Proinde in personam Domini de hoc duplici aspectu Propheta ait: *Sicut aqua effusus sum, & dispersa sunt omnia ossa mea.* Ossa quidem fortis Martyres extiterunt, quos propter tormentorum asperitatem

9. Omnium Martyrum poenarum.
10. Aliorum salvandorum laborum.

Psal. 22.

ritatem dispersos dicit. Alii vero electi, quasi guttae sudoris Christi, propter labores eorum de ejus corpore effusi sunt, qui omnes in Christi sanguineo sudore mysticè demonstrantur: nam sanguis ad Martyres; & sanguineus sudor ad ceteros electos, & justos convenientius aptari potest.

Sexta ratio est incisionis. Alios quoque aspectus habuit Iesus Dei Christus. Primus ad omnes mortales culpas. Secundus ad omnes infirmitates nostras. Ex hoc duplici aspectu tantum in anima sua dolebat, quor, & quantæ erant mortales culpæ, per quas præscindebantur membra ejus ab eo: & quor, & quantæ erant infirmitates mentales, & corporales suorum pretiosorum membrorum. Et de hoc duplici dolore Jeremias: *Fortis interfecit gladius*, scilicet mortalis culpæ membra Christi præscindentis, & *domi mors similis est*, videlicet cujuslibet infirmitas membrorum quodlibet infirmitatis. Scipendium quidem excessum doloris sumiratione supradictâ ex respectu gratiæ capitis, quo redemptor, & emendator est omnis mali, quod infidum fuit per peccatum. Ideo sumpsit Iesus hæc omnia lamentanda, & deploranda, ut sua: non quidem ad committendum, quia peccatum non fuisse; sed ad perfectè solvendum, & satisfaciendum: quia ad hoc venit, in tantum quod omnium personam induens, pro omnibus satisfecit. Proinde mysticè dici potest, quod ipse est ille magnus peccator, & poenitentiatu pro omnibus, & in omnibus, pro cuius poenitentia gaudium est in celo, plusquam super omnibus ordinibus Angelorum, qui dignâ poenitudine non egerunt.

Septima ratio est deformationis. Etiam alios duos aspectus habuit Christus in animâ suâ. Primus erat ad animæ imaginem. Secundus ad animæ similitudinem. Proinde videns horrendam deformationem, quam consequitur anima ex perpetracione mortalis culpæ, tantum doluit de illius deformatione, quanta erit nobilitas, seu formositatis imaginis

A animæ ad imaginem Dei formatæ, & quanta erat excellentia similitudinis Dei in illâ. Unde Jeremias Threnorum 4. admiranter stupefactus in personâ Domini ait: *Denigrata est super carbones facies eorum*, scilicet quantum ad imaginem, & quantum ad similitudinem. Cum enim esset legitimus animarum sponsus, perfectè diligens animarum decorem, in doloribus, & angustiis suis toram se reliquit, per cineres maliciarum nostrarum infudit, ut faceret de se lavacrum ad lavandum, & delendum tantam turpitudinem, ac maculam peccatorum imaginis, & similitudinis animæ nostræ. Et quis exprimere posset dolorem animæ Christi conspicientis horrendam turpitudinem animarum nostrarum?

Octava ratio est fornicationis. Duos quoque alios aspectus habebat Christus in animâ suâ. Primus erat ad amorem, quo animas sponfas suas amabat. Secundus ad multitudinem animarum suarum, seu sponfarum suarum, quas diligebat. Videns igitur Christus, quantum animæ præponebant creaturam ipsi omnium Creatori, ac per hoc spirituales fornicationes considerans, tantum dolebat, quantum eas, sicut Sponsus, amabat, & quor erant animæ fornicantes. Unde Jeremias in personâ Christi sponsi earum inquit: *Tu autem fornicata es cum amatoribus multis*. Expende, si potes, Christi dolores ob maculas suæ Sponsæ cum Diabolo fornicantis.

Nona ratio est contritionis. Duos alios aspectus habuit in mente Iesus. Primum ad magnitudinem peccatorum. Secundum ad multitudinem eorum: Ex hoc duplici aspectu in mente suâ tantum dolebat de offensionibus damuandorum, quantum erat peccatorum multitudine. Proinde Jeremias Threnorum secundo ait: *Magna est, velut mare, contritio tua*. Mare est magnum in quantitate, & multum in gustatum numero sitate. Et si unius mortalis culpæ tanta est gratuitas, quanta erat tunc omnium simul? Ad quamlibet enim mortalem culpam dolor suus habuit respectum singularium.

Thren. 4.

15. Amoris quo Sponfas animas diligebat.

16. Multitudinis animarum fornicantium.

Jerem. 3.

17. Magnitudinis. 18. Multitudinis peccatorum.

Thren. 2.

10. Omnium mortalium culparum.

11. Omnium nostrarum infirmitatum.

Thren. 1.

Luc. 17.

13. Imaginis animæ deformationis.

14. Similitudinis deperditæ.

gultem. Præterea cum ipse venerit gratiæ regni reparator, & culpa mortalis, quantum in se est, totum regnum gratiæ deleat, hinc est, quod totum quodlibet mortale horrere habuit, & pro eo dolere, quantum magnitudo, & multitudo peccatorum mortalium regnum gratiæ delet. Et cum ipse secundum suum esse, quasi totaliter gratia videatur, non enim conceptus est naturali opere, sed divino spiramine: hinc est, quod habuit horrere culpam, sicut destructivam totaliter sui esse, & suæ intentionis in assumptione humanæ naturæ. Item cum ipse venerit ut solutor omnium debitorum nostrorum, & ut liberator ab æternis pœnis, ut vos idem de omnibus liberaret, pro qualibet mortali culpâ tantum dolere habuit, quod dolorem divinæ justitiæ exolueret correspondentem. Hoc siquidem requirebat divinæ justitiæ inflexibilis rectitudo, & ipsius Redemptoris in ratione satisfaciendi integerrima plenitudo, ut sic nihil remaneret à divinâ misericordiâ, ac per hoc utraque honoraretur in suâ excellentiâ.

Decima ratio est privationis. Duos quoque alios aspectus habuit Christus. Primum ad gloriam Beatorum. Secundum ad durabilitatem eorum. Tantum ergo doluit Dominus noster Jesus Christus, aspiciendo omnes, qui propter peccatum exules erant à gloriâ Paradisi, quantum erat bonum regni gloriæ, quod amittebant, & quantum duratura erat talis ejus privatio, quam incurrebant. Proinde Ambrosius ait: Tristis erat, & tristis videbatur, non pro suâ Passione, sed pro nostrâ dispersione.

Undecima ratio est obligationis. Alioque duos aspectus habuit Christus Filius Dei. Primus erat ad supplicia damnatorum, Secundus ad odium inter Deum, & peccatores damnandos irrevocabiler generatum: quia tantum in mente doluit pro æternaliter cruciandis, quantum erant tormenta, quibus erant æternaliter cruciandi, & quantum erat odium inter Deum, & eos æternaliter generatum. Hinc Jeremias in personâ Domini ait:

A *In tenebris collocavit me, ecce primum quasi mortuos sempiternos, ecce secundum.*

Duodecima ratio abbreviationis. Alios in super duos aspectus habuit in mente suâ Christus. Primum ad meritum suæ sanctissimæ Passionis. Secundum, ad fructum suæ sanctissimæ Crucis. Propter quod tantum in morte sua doluit, quod non potuit in perpetuum cruciari, quantum intelligebat se dolendo mereri, &

B quantum cognoscebat suum meritum in fructu augmentari. Proinde dolendo per aliquem modum, quod non potuit æternaliter cruciari, meruit apud Patrem, tanquam si fuisset æternaliter cruciatus. Idem Isaias ait: *Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit.* Ergo, ut acquieret nobis suam gloriam sempiternam, in Deo per voluntatem, & desiderium dilatabat

C totam vitam suam ad quoddam vivere infinitum, & ad tolerantiam infinitæ manerici mortis, communicando se totum ad quamlibet prædictarum vigintiquatuor rationum; & ad objectum cujuscunque mortalis culpæ, ut suo æterno Patri perfectius satisfaceret, & cujuscunque peccatoris, ut nos perfectius cum Deo pacificaret, & cujuscunque coronæ, ut nobis eam perfectius fabricaret. Et Pater suus æternus suam dilatabat, & infinitam voluntatem, ac si opere perfecisset, plenissimè acceptavit ad omne id, & ad quantum voluntas ejus dilatabatur.

In his duodecim rationibus duplicatis prædictis clarescere potest, quod pro qualibet ratione Crux Christi tam impenso doloris fuit, ut per eam apud intellectum humanum multiplicetur pœnæ infinitarum manerierum mortis.

E Hucusque piissimè, ac devotissimè Bernardinus,

19. Privationis hominum beatorum gloriæ.
20. Eiusque sempiterna.

D. Ambr.

21. Suppliciorum damnatorum.
22. Odij inter Deum, & peccatores.

Jerem. 3.

23. Termini sua Passione.
24. Termini sua Crucis.

Isa. 53.

ANGE-